

หัวข้อวิจัย	พระราชประสงค์ในการสร้างงานศิลปกรรมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ผู้ดำเนินการวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ อาจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล
หน่วยงาน	หลักสูตรศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ.	2557

งานวิจัยเรื่องพระราชประสงค์ในการสร้างงานศิลปกรรมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา หนึ่ง พระราชประสงค์ในการสร้างงานศิลปกรรมของพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สอง บริบทของสังคมที่ส่งผลต่อการสร้างงานศิลปกรรม และสาม เพื่อศึกษารูปแบบและความหมายของงานศิลปกรรมที่ได้รับการสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ ขอบเขตของการศึกษาได้แก่ศิลปกรรมในวัดบรมนิวาส วัดโสมนัสวิหาร วัดปทุมวนาราม วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม และวัดมกุฏกษัตริยาราม เนื่องจากเป็นวัดที่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นใหม่ตามพระราชประสงค์ของพระองค์ ผลการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์หลักในการสร้างงานศิลปกรรมเพื่อการทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการเป็นผู้ปกครองสูงสุดโดยดำรงบทบาทสำคัญในฐานะผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีปัจจัยจากการเมืองภายในที่ทรงขาดความมั่นคงในพระราชอำนาจในการปกครองประเทศ และปัจจัยจากการเมืองภายนอกพระราชอาณาจักรได้แก่การขยายอิทธิพลของชาติตะวันตกซึ่งส่งผลต่อแนวคิดที่มีต่อพระพุทธศาสนา ทำให้ชนชั้นนำสยามต้องปรับเปลี่ยนโลกทัศน์และความเชื่อที่มีต่อไตรภูมิรวมทั้งพระพุทธศาสนาใหม่ให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ เห็นได้จากการที่พระองค์ทรงสถาปนาธรรมยุติกนิกาย และทรงใช้วัดในสายธรรมยุตรวมทั้งงานศิลปกรรมตามวัดเหล่านั้นเป็นเครื่องมือส่งผ่านแนวพระราชดำริโดยตรงกับพระสงฆ์และราษฎรให้ประพฤติปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงวางแนวทางไว้ แนวคิด รูปแบบ และเทคนิคของการสร้างงานศิลปกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีทั้งการสืบทอดศิลปะแบบประเพณีนิยมจากสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการย้อนกลับไปนำรูปแบบศิลปะอยุธยามาผสมผสานรวมทั้งประยุกต์แนวคิดและเทคนิคตามแบบตะวันตกมาใช้สร้างงานศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์ลักษณะของศิลปกรรมขึ้นใหม่จนกลายเป็นแบบแผนในสมัยของพระองค์

Research Title	The Royal Intention to Produce Works of Art in King Mongkut's Reign.
Researcher	Nuaon Khrouthongkhieo, Ph.D., Asst.Prof.
Research Consultants	Julispong Chularatana, Ph.D. Asst.Prof. Rungroj Phiromanukul, Ph.D.
Organization	Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Dusit Rajabhat University
Year	2014

The objectives of the research were to study: (1) the King Mongkut's intention for producing works of art, (2) the social context affecting in King Mongkut's intention for producing works of art and (3) the patterns and meanings of works of art in the time of King Mongkut's reign. The time of studying is during 2367 – 2411 B.E. (Buddhist Era), spanning since Prince Mongkut was ordained to be Vajirayanabhikkhu, ascended to be King Mongkut and until his death. The areas of studying were Wat Boromnivas, Wat Somanasviharn, Wat Pathumwanaram, Wat Rachapraditsatitmahasimaram and Wat Makutkasattriyaram which are temples that clearly were built under his royal patronage. The main intention that King Mongkut produced the works of art was to maintain his supreme authority as a patron of Buddhism. Since his authority was challenging by internal and external political factors: the internal one was the lack of his ruling power and the external one was the influence of western imperialism. Because the modern changes in politics, societies and economy had been widespread, the ruling class in Siam had to adjust their worldviews and beliefs toward Tribumi and Buddhism in new perspectives. As we can see these adjustments from the king's establishment of Dhammyuttika, a sub-sect of the Thai Theravada school of Buddhism, and his management to use Dhammyuttika's temples and works of art as a channel to convey his thought instructing monks and people to behave the way he intended. Concepts, forms and techniques of arts in the reign of King Mongkut were acquired from many directions: traditional art in the preceding reign of king Rama III; the style of art taken from Ayutthaya era, and adapted concepts and

techniques from the western art. Apart from those, there were also new artistic creations that became distinguishing patterns of this time.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ อาจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่กรุณารับเป็นที่ปรึกษางานวิจัย

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติและหอจดหมายเหตุ กรมศิลปากร รวมทั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ให้ความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูล

ขอบคุณ คุณชำนาญ ศิริสวัสดิ์ ที่กรุณาเป็นเพื่อนร่วมสำรวจและวาดแผนผังลายเส้นอย่างสวยงามในทุกวัด

ขอบคุณผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ภาพประกอบเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ขอบคุณงานศึกษาทุกชิ้นที่ช่วยปูพื้นความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

และขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่อนุมัติเงินทุนสนับสนุนการทำวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว

2557